

УДК 339.70.2

А. В. Рибчук,
к. е. н., доцент, завідувач кафедри економіки, Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка

ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОЇ МЕРЕЖІ УКРАЇНИ В ЄВРОРЕГІОНАЛЬНУ ВИРОБНИЧУ ІНФРАСТРУКТУРУ

У статті аналізується стан розвитку окремих елементів інформаційно-комунікаційної інфраструктури вітчизняної економіки на початку нового тисячоліття. Розглядаються можливі шляхи її інтеграції в єврорегіональний економічний простір.

In the article the level of the development of separate elements of informative — communicative infrastructure of national economy at the beginning of new millennium is analysed. The possible ways of its integration into euroregional economic space are examined.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Процес глобалізації світової економіки в сучасних умовах проходить паралельно з подальшою регіоналізацією функцій суб'єктів міжнародної господарської діяльності. Особливе місце у цьому процесі відводиться Європейському Союзу, який на початку нового століття суттєво розширився зарахунок країн Центральної та Східної Європи. Зазначений процес є актуальним і для України, яка у зв'язку з безальтернативним розвитком у напрямі європейської інтеграції змушена розробляти конкретні шляхи своєї зовнішньоекономічної політики, в тому числі, і в сфері виробничої інфраструктури.

Розширений Євросоюз потребує адекватної, розвинутої інфраструктурної мережі, зокрема, телекомунікаційної. У зв'язку з цим постає завдання дослідити сучасний рівень розвитку телекомунікаційної сфери України та показати можливості її інтеграції у єврорегіональну виробничу інфраструктуру.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемам розвитку телекомунікаційної мережі України присвячена значна кількість публікацій вітчизняних та окремих зарубіжних вчених, які аналізують сучасний стан її розвитку, але не повною мірою розглядають перспективи її інтеграції в європейський регіон.

Так, В. Новицький, досліджуючи роль інформації як визначального фактора міжнародного співробітництва, відмічає, що "важливий напрям політики державного сприяння, активізації процесу інтеграції економіки України у міжнародну кооперацію праці — це створення розгалуженої мережі зовнішньоекономічної інформації загальноєкономічного характеру" [4, с. 550].

Характеризуючи зрілість ринку інформаційно-технологічних послуг, Р. Заблоцька, зазначає: "В Україні ринок інформаційних технологій є достатньо зрілим. Його обсяг сьогодні оцінюється майже в 1 млрд дол., причому близько 10% цієї суми (100 млн дол.) припадає на сферу розробки програмного забезпечення. Основним недоліком ринку є нерозвинутість інформаційно-технологічної інфраструктури" [1, с. 338].

Аналізуючи поступ України до нової економіки, Є. Савельєв, підкреслює: "Рух до нового інформаційного суспільства передбачає надання всім змоги використовувати Інтернет. Для цього потрібна спеціальна урядова програма, як це робиться зараз в країнах ЄС. Незважаючи на наявність фінансових труднощів, за рік — два всі освітні установи мають бути забезпечені комп'ютерами і доступом до Інтернету" [5, с. 45].

А. Філіпенко, вказуючи на необхідність модернізації економіки України, звертає увагу на те, що "транзитні перевезення вантажів, транспортування нафти, газу, електроенергії, надання інших послуг у сфері транспорту, зв'язку, телекомунікацій становлять третину галузей, що формують структурний каркас економіки" [7, с. 92].

Л. Мельник, Д. Горобченко, розкриваючи механізм формування цін на телекомунікаційні послуги, зазначають: "Починаючи з 90-х років ХХ століття ринок телекомунікацій зазнав значних змін. Багато державних компаній було приватизовано, скрізь проходили процеси лібералізації та децентралізації. Стало очевидно, що успішно розвиватися сектор телекомунікаційних послуг спроможний тільки на конкурентному ринку" [3, с. 44—45].

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Важливим елементом потенціалу виробничої інфраструктури України є інформаційно-комунікаційна складова. Галузь зв'язку та телекомунікацій виступає основним інфраструктурним елементом розвитку будь-якої держави, в тому числі й України. Телекомунікації є однією з найбільш капіталомістких складових інфраструктури країни, яка, з одного боку, характеризує стан інформаційного забезпечення економіки держави в цілому, а з іншого — визначає пріоритетні напрями розвитку суспільного виробництва на перспективу.

В умовах подальшого розвитку та впровадження досягнень НТП у національну економіку України ринок телекомунікаційних послуг має найвищі темпи розвитку. При цьому сукупні доходи галузі постійно зростають, що чітко прослідковується з 2001 року (див. рис. 1).

Як свідчать показники рис. 1, доходи сфери зв'язку і телекомунікацій України з року в рік зростають високими темпами — від 19,1% до 44,5%. Особливо високі темпи приросту доходів спостерігалися в період економічного зростання вітчизняної економіки у 2003 — 2005 роках. Частка доходів від надання послуг зв'язку у номінальному ВВП до 2005 року також мала тенденцію до збільшення, про що свідчать високі темпи розвитку галузі, але після 2005 року вони почали знижуватися, що пов'язано з уповільненням темпів зростання економіки в цілому.

Незважаючи на те, що динаміка доходів від надання телекомунікаційних послуг в Україні має тенденцію до постійного зростання, протягом останніх років спостерігається скорочення питомої ваги доходів від надання послуг фіксованого зв'язку при одночасному збільшенні частки доходів операторів мобільного зв'язку у загальній структурі доходів галузі (див. рис.2). Якщо в 2001 році частка доходів від фіксованого зв'язку у загальній сумі доходів галузі складала 62%, то в 2004 році вона скоротилася до 41,7%, а в 2007 році — до 24,5%, тобто за 6 років у 2,5 рази. Паралельно з цим процесом зростали доходи операторів мобільного зв'язку, їх частка у 2001 році складала 23,1%, а в 2007 році зросла до 62,7%, або в 2,7 рази.

Основною причиною таких структурних змін є, по-перше, стабільна тенденція до зниження цін на послуги мобільного зв'язку; по-друге, надання користувачами переваги зручним видам зв'язку; по-третє, зростання номінальних доходів, спонукає значну кількість населення України користуватися мобільним зв'язком.

Оскільки світова економіка перебуває у постіндустріальній фазі розвитку, і в усіх сферах суспільного життя домінують інформаційні технології, Україна зобов'я-

Рис. 1. Динаміка доходів від надання послуг зв'язку та їхньої частки в номінальному ВВП за 2001 — 2005 рр. [6, с. 29, 250—251]

зана активно інтегруватися у світовий ринок телекомунікацій і зайняти свою нішу в ньому. Як видно з табл. 1, наша держава за рівнем доходів у сфері телекомунікацій випереджає окремі країни ОЕСР, а також сусідні держави ЄС. Показники табл. 1 свідчать про те, що Україна за доходами мобільних операторів випереджає окремі розвинуті європейські країни та сусідні постсоціалістичні держави. Так, порівняно з 2000 роком доходи мобільних операторів в Україні у 2005 році зросли з 248 млн дол. до 2752 млн дол., тобто більше, ніж у десять разів. При цьому українські оператори випереджували такі країни, як Ісландія (190,9 млн дол.), Люксембург (284,4), Нова Зеландія (1380,4), Норвегія (2132,1), Ірландія (2402,5), Чехія (2424,7), Угорщина (2582,2), а також Фінляндія (2672,1). Без сумніву, названі країни поступаються перед нашою державою як за територією покриття мобільним зв'язком, так і за кількістю операторів. Але такі високі темпи зростання доходів мобільних операторів за вказаний період характерні тільки для України. Домінування України над окремими державами за доходами у сфері телекомунікацій зумовлене не тільки високими темпами зростання галузі, але й демографічно-географічними факторами, тобто великою територією та кількістю населення, що отримує послуги цієї сфери.

Аналіз загального стану телекомунікацій в Україні показує, що існує можливість для ефективного використання потенційних ресурсів галузі як одного з інфра-

Рис. 2. Динаміка доходів від надання телекомунікаційних послуг за видами зв'язку, млрд грн. [6, с. 250]

Таблиця 1. Доходи мобільних операторів в країнах ОЕСР та окремих постсоціалістичних державах за 1995–2005 рр., млн дол. США 8, [с. 182]

	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Австралія	1776,7	3564,1	3860,7	3686,0	3488,1	2946,7	5054,2	11368,9	11671,8
Австрія	-	1357,8	1736,2	2125,7	2438,4	2759,4	3574,2	4396,3	4677,5
Бельгія	420,0	1166,8	1600,0	1581,4	2687,5	3121,1	4085,9	4835,0	5115,6
Канада	1662,8	2957,4	2954,8	3603,9	3851,7	4593,2	5932,0	7290,8	8455,3
Чеська Республіка	112,1	597,0	849,9	1161,7	1414,3	1650,8	2207,6	974,2	2424,7
Данія	312,1	829,3	897,4	982,9	1037,0	1275,7	1768,0	2132,6	2418,2
Фінляндія	3067,1	1295,0	1588,1	1666,0	1795,7	2137,1	2528,1	2948,3	2672,1
Франція	2140,7	4384,6	6393,2	7145,9	8953,6	11120,8	14879,8	18355,6	20258,8
Німеччина	6828,7	10555,6	13936,2	15963,3	17142,9	18773,6	23707,9	28148,1	29375,0
Греція	293,5	1126,8	1563,9	1818,7	2096,4	2924,5	4044,9	5061,7	5375,0
Угорщина	286,4	712,0	764,4	1043,2	1312,1	1573,9	2015,7	2249,0	2582,2
Ісландія	13,2	35,7	46,2	110,7	103,8	96,3	112,3	159,4	198,9
Ірландія	-	385,1	777,2	1045,4	1251,8	1109,9	1566,5	229,6	2402,5
Італія	2847,9	7706,4	8784,9	9403,7	12410,7	14386,3	17863,2	22469,1	24500,0
Японія	25292,4	45697,0	60028,1	74947,6	75383,0	74706,1	74706,1	78942,5	82982,7
Корея	2216,8	3797,7	7758,1	10735,1	10617,4	12171,8	13182,2	15039,2	17633,7
Люксембург	15,3	25,8	80,7	82,1	111,6	123,0	193,3	242,0	284,4
Мексико	449,5	1025,4	1771,7	3510,7	4983,4	6226,1	6977,9	8657,0	10957,6
Нідерланди	859,7	2164,4	2579,6	3411,9	4129,5	4434,0	6067,4	5107,9	5136,2
Нова Зеландія	206,1	314,7	481,4	725,0	612,2	659,7	828,5	1120,5	1380,4
Норвегія	478,9	621,8	760,2	897,7	997,0	1319,2	1585,0	1912,9	2132,1
Польща	-	668,5	1415,6	1931,3	2621,1	2941,4	3616,9	4703,7	5281,7
Португалія	397,4	1154,9	1549,0	1721,2	2167,7	2285,5	3019,0	3129,9	3410,6
Словацька Республіка	3,6	25,5	12,6	275,9	254,2	415,3	718,3	951,4	1083,2
Україна	-	-	-	248	319	521	1009	1806	2752
Іспанія	613,5	4327,3	3638,3	4490,1	5639,1	7051,1	10060,4	12833,0	12490,8
Швеція	848,1	1351,1	1532,4	1571,2	1572,8	1719,7	2062,7	2210,5	2237,9
Швейцарія	539,8	1237,2	1669,9	1868,1	2297,7	2702,6	3312,7	3819,7	3843,1
Туреччина	55,2	336,5	668,5	854,3	755,6	2512,1	3658,2	4749,9	6436,0
Великобританія	2501,6	6066,7	7862,9	9800,0	11478,3	13422,4	17101,6	21785,5	23907,3
США	18627,0	36775,0	48495,0	62000,0	74687,0	81521,0	89718,0	98568,0	107861,0
ОЕСР	72866,0	142262,7	186057,2	230060,7	258391,5	282680,4	326150,3	376392,4	409186,1

структурних елементів економіки нашої країни. Сучасний стан потенціалу телекомунікацій вимагає його якісного та кількісного оновлення, оскільки він не повністю відповідає вимогам та потребам ринкової економіки. Так, основні ресурси мережі фіксованого зв'язку майже на 60% морально застарілі та фізично зношені; мережа проводового мовлення повністю зношена, а це, своєю чергою, стримує можливість надавати нові види послуг;

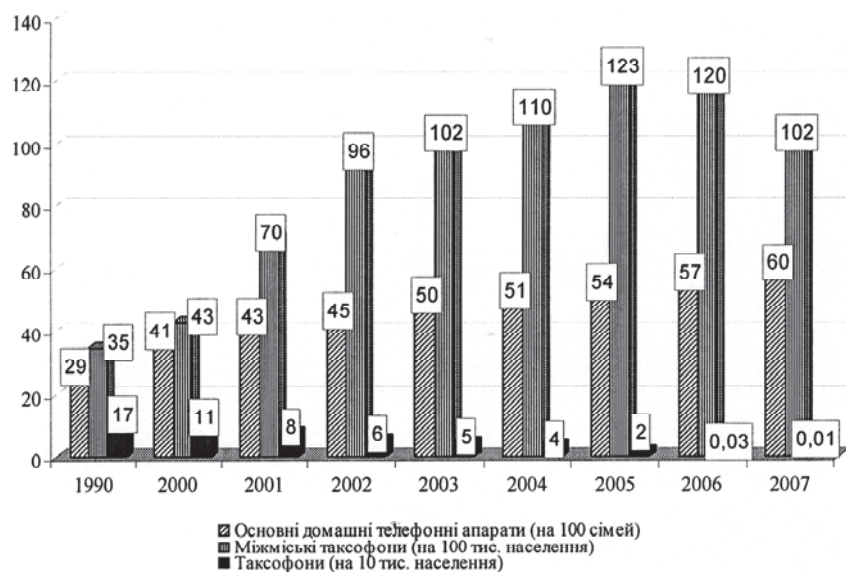

Рис. 3. Забезпеченість населення України телефонними апаратами загального користування (одиниць) [6, с. 252]

персонал, який зайнятий у сфері зв'язку та телекомунікацій, вимагає перепідготовки; обладнання, яке функціонує, і є основним засобом передачі інформації, потребує корінної заміни та оновлення.

У зв'язку з цим, необхідно використати наявні резерви нарощування пропускну здатності мережі міжміського зв'язку за допомогою нових волоконно-оптичних ліній, що, своєю чергою, створює сприятливі умови для інтенсивного розвитку мереж мобільного зв'язку нових поколінь.

Телекомунікації та зв'язок суттєво впливають і на конкурентоспроможність української економіки, тому необхідно значно прискорити розвиток телекомунікаційних мереж з використанням найновіших технологічних досягнень, залученням державних органів управління та впливу на розвиток галузі з метою її виходу на рівень європейських і світових вимог.

Показники рис. 3 засвідчують про позитивні зрушення у забезпеченні населення України засобами фіксованого зв'язку загального користування, де прослідковується незначне зростання зазначених телефонів. Інші складові системи зв'язку загального користування мають тенденцію до зниження.

Телекомунікаційна галузь України розвивається досить стрімко, проходить етапи, які були властиві як розвинутим країнам світу, так і сусіднім державам ЄС. За окремими показниками функціонування інформаційно-комунікаційної мережі України є перспективи її інтеграції у регіональну та глобальну виробничу інфраструктуру.

Діаграми рис. 4 переконливо доводять, що Україна за рівнем насиченості фіксованими лініями та мобільними телефонами перебуває на рівні сусідніх країн ЄС, і це вказує на наявність відповідного рівня розвитку телекомунікаційної інфраструктури та можливостей її поступової інтеграції у регіональну та світову мережі.

Як показують дослідження основних напрямів розвитку ринку телекомунікаційних послуг, в Україні прослідковується тенденція його аналогічного зростання, як і в більшості європейських країн, де розширення мережі мобільного зв'язку відбувалося переважно за рахунок збільшення абонентської бази існуючих операторів. Для сусідніх держав у 90-ті роки минулого століття були характерні високі темпи зростання ринку телекомунікаційних послуг, що властиве і Україні на початку XXI

Рис. 4. Кількість фіксованих ліній та кількість користувачів мобільними телефонами на 100 осіб в Україні, Польщі та Угорщині у 2007 році*

*Складено автором за: [6, с. 252; 9, 10]

Рис. 5. Темпи приросту сукупної абонентської бази операторів мобільного зв'язку окремих європейських країн, у % *

* Складено автором за: [10]

століття. Але після його насичення темпи зростання ринку уповільнилися і навіть мають тенденцію до зниження (див. рис. 5).

Так, наприклад, у Франції ринок телекомунікаційних послуг, зокрема темпи приросту сукупної абонентської бази операторів мобільного зв'язку, вийшов на пік свого зростання у 2003 році. Польща мала найвищі темпи зростання кількості абонентів мобільного зв'язку у 2002 році — 44,7%, а в 2005 році вони знизилися до 9,5%. Для Росії також характерна аналогічна ситуація — 129,6% у 2002 році та 69% у 2005. Український ринок послуг мобільного зв'язку поки що наповнюється, і тому кількість його абонентів постійно зростає — з 59,6% у 2002 до 120,3% у 2005 році.

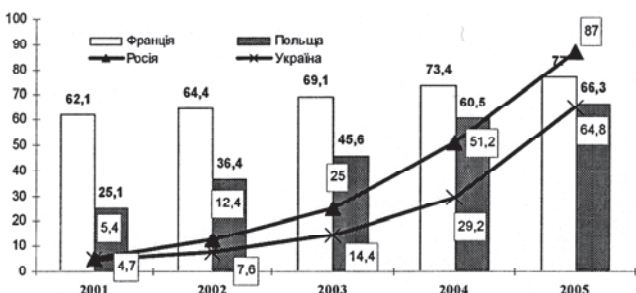

Рис. 6. Порівняльна динаміка рівня проникнення мобільного зв'язку різних європейських країн, у % [10]

Стовпчикова діаграма рис. 6 свідчить про динаміку рівня проникнення мобільного зв'язку в окремих європейських країнах, де на початку XXI століття він почав виконувати важливу комунікаційну роль у різних сферах суспільного життя. Так, у Франції динаміка приросту рівня проникнення мобільного зв'язку з 2001 до 2005 року зросла майже на 25%, у Польщі за аналогічний період — на 41,2%, у Росії — на 81,6%, в Україні за період 2001—2005 років на 60,1%. Упродовж останніх років рівні проникнення мобільного зв'язку в Україні та Польщі майже вирівнялися.

ВИСНОВКИ

Таким чином, в умовах формування інформаційної економіки українській телекомунікаційній галузі необхідно активізувати свою діяльність у напрямі її інтеграції в європейську та глобальну виробничу інфраструктуру. У зв'язку з цим необхідно: по-перше, розробити механізм співпраці між різними суб'єктами ринку телекомунікацій з приводу надання послуг, виробництва телекомунікаційного обладнання, створення умов для більшого попиту на телекомунікаційні послуги; по-друге, забезпечити прискорений розвиток вітчизняної телекомунікаційної сфери завдяки оновленню функціонуючих фіксованих телефонних мереж та використанню сучасних технологій зв'язку; по-третє, організувати економіко-правове забезпечення раціонального співвідношення регуляторної та конкурентної політики у телекомунікаційній галузі і здійснення контролю за якістю послуг і цінами на них.

Література:

1. Заблоцька Р.О. Система інституційного регулювання світової торгівлі послугами: монографія / Р.О. Заблоцька. — К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. — 368 с.
2. Маслова Г., Усольцев В. Система інформатизації та її застосування в управлінні регіоном / Г.Маслова, В.Усольцев // Економіка України. — №7. — 2009. — С. 21—28.
3. Мельник Л., Горобченко Д. Основні методи формування цін на телекомунікаційні послуги в умовах регульованого ринку / Л. Мельник, Д. Горобченко // Економіка України. — №4. — 2009. — С. 44—51.
4. Новицький В.Є. Міжнародна економічна діяльність України: [підручник] / В.Є. Новицький. — К.: КНЕУ, 2003. — 948 с.
5. Савельєв Є.В. Україна в системі міжнародної торгівлі послугами. Економічні проблеми XXI століття: міжнародний та український виміри / Є.В. Савельєв; за ред. С.І. Юрія та Є.В. Савельєва. — К.: Знання, 2007. — С. 319—348.
6. Статистичний щорічник України за 2007 рік. — К.: В-во "Консультант", 2008. — 551 с.
7. Філіпенко А.С. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність / А.С. Філіпенко. — К.: Знання, 2007. — 670 с.
8. Information and Communications Technologies. OECD Communications Outlook 2007. — 315 p.
9. Ma'y rocznik statystyczny Polski. — Warszawa 2008. — 712 S.
10. www.credit-rating.com.ua.

Стаття надійшла до редакції 01.10.2009 р.